№ 143 ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 28 1907 ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 28 № 143

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԿՈՒ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

Հայոց Դրամատիք Ընկերութեան Վարչութիւնը և Հայ Դերասանական Ընկերակցութիւնը յայտնում են, որ այսօր, հոկտեմբերի 28-ին,

ԳԷՈՐԳ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահվան տարեդարձի առիթով Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում կը կատարվի ժամերգութիւն և հոգեհանգիստ։ Սկիզբը ժամը 12-ին։ 1—1

Խաչատուր, Արշակ, Մարիամ, Եւա, Եգոր և Դանիէլ Տէր-Խաչատրեանները սրտի խորին կսկիծով յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին, առաջին երկուսի անմոռանալի եղբայր, երկրորդների յարգելի տաքեր, երրորդի Թանկագին հօրեղբայր և վերջինի սիրելի հայր, Ղազախի բ. մասի գործակալ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

եղեռնական մահվան քառասունքի առիթով կատարվելիք հոգեհանգստի մասին, որը լինելու է կիրակի, հոկտեմբերի 28-ին, Հավլաբարի Շամքոռեցոց (Կարմիր Աւետարան) ս. Աստուածածին եկեղեցում։

Պատարագի սկիզբը լինելու է ժամը $10^{1}/_{2}$-ին, իսկ հոգեհանգիստը 12-ին։

(շ. կ.) 2—2

„Ա. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ."

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

սրանով յայտնում է, որ պետական փոխառութեան երրորդ կարգի վիճակախաղի տոմսակները, նոյեմբերի մէկի տիրաժից, ամեն մի տոմսակն ապահովագրում է երկու րուբլի 50 կոպէկով, բացի մարկայի փողը։

Գրասենեակը հեռագրով կամ վերադիր վճարով տոմսակներ չէ ապահովագրում։

(20, 24 28) առ. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների և կանդիդատների, որ ուրբաթ, նոյեմբերի 2-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, նշանակված է ընդհանուր ժողով, որը քննելու է ամարային շինութիւն վարձելու և ուրիշ տնտեսական հարցեր։

(առ.) 1—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ի. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ։ Ընդունում է 10—11 ժ. առաւօտեան, 6—7 ժ. երեկոյեան։ Գրիբոեդովսկայա փողոց, տ. № 15, տելէֆօն № 1000.

(ե. հ. կ.) առ. 6—10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գիւղացիական տնտեսութիւնը մեր երկրում. Համազգային ժողով. Վերջին տեղեկութիւններ. Կոչ հայերին. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Աստրախանի հայ աղջկանց դպրոցի փակումը. Դատաստանական դահլիճից. Տեղեկութիւններ գաւառից. Կուսակցութիւնների կեանքից. Ներքին լուրեր. Ռուսիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Մամուլ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Ահալի հարց. Նամակ Պարսկաստանից. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԿՐՈՒՄ

Հողային հարցի քննութեան ժամանակ նշանակութիւն ունի առանձին տնտեսութիւնների մեծութիւնը։ Եւ հարց է ծագում, թէ արդեօք Անդրկովկասում ո՞րն է գերիշխող՝ խոշո՞ր թէ մանր տնտեսութիւնը։

Մանր տնտեսութիւնը—կը պատասխանենք մենք։

Եւ մեր հողատարութեան մեծագոյն մասը ներկայումս կենտրոնացած պէտք է լինի մանր տնտեսութեան պահանջների վրա, կամ մանր տնտեսութիւններից կազմված ընկերակցութիւնների և համախմբումների կարծիքների վրա։

Եթէ համեմատենք մեր երկիրը Ռուսաստանի ներքին նահանգների հետ, կը տեսնենք, որ մեր երկրում էլ կան խոշոր կալուածներ, ինչպէս և հիւսիսում։ Բայց կալուածների շահագործութեան եղանակների մէջ տարբերութիւն կայ այստեղ և այնտեղ։

Անդրկովկասում կալուածի տնտեսութեան կազմակերպողը և մշակութեան ղեկավարողը ինքը կալուածատէրը չէ, այլ մեծ մասամբ գիւղացին, որ կապալով է վերցնում հողը կալուածատէրից և յետոյ ինքը իր անասուններով ու գործիքներով մշակում է հողը և վերցնում բերքը։

Ռուսաստանի ներքին նահանգներում մասամբ կայ նոյնպէս այդ ձևը, բայց շատ և շատ տեղերում գործադրվում է շահագործութեան ուրիշ եղանակ, այն է՝ կալուածատէրը հողը չէ տալիս կապալով գիւղացուն, այլ վարձում է մշակներ և նրանց բանեցնում այն սիստեմով ու կարգով, որ ինքն է ցանկանում իր սեփական գործիքներով ու անասուններով։

Առաջին դէպքում կալուածատէրը միայն հողատէրի դեր է կատարում, որը պահանջում է որոշ տուրք հողի կապալառուից, երկրորդ դէպքում կալուածատէրը ոչ միայն հողատէր է, այլ և արդիւնագործութեան ղեկավարող։

Անդրկովկասում էլ կան մի քանի տեղեր, ուր խոշոր կալուածատէրերը կանգնած են արդիւնագործութեան գլխին, բայց այդպիսիների թիւը շատ սահմանափակ է։

Եւ այդպիսով անդրկովկասեան խոշոր տնտեսութիւնները միայն անունով են խոշոր, իսկ ճապէս նրանք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ մանր գիւղական տնտեսութիւնների համախմբումներ։

Այդ հանգամանքը առաջացնում է տարբերութիւն այն միջոցների մէջ, որոնցով պէտք է մօտենալ թէ հողային խնդրի լուծման և թէ հողային բարեփոխումներ մտցնելու հարցին։

Եթէ մեր երկրում տնտեսութիւն վարողը գիւղացին է, եթէ մեր կալուածատէրը չէ զբաղված տնտեսութեան կազմակերպութեամբ, այլ այդ բանը նա թողել է գիւղացուն որոշ կապալավճարով, այն ժամանակ գիւղատնտեսական բարեփոխումների գործը կախված է ոչ թէ կալուածատէրից, այլ գիւղացուց։ Եւ եթէ մենք ցանկանում ենք բարձրացնել մեր երկրի տնտեսութիւնը, մեր հողի արդիւնագործութիւնը, պէտք է մեր բոլոր ուշադրութիւնը ուղղենք դէպի գիւղացին և նրան բարձրացնենք կուլտուրապէս, հաղորդելով նրան գիւղատնտեսական գիտելիքներ։ Գիւղացին պէտք է դառնայ մեր հոգացողութեան կենտրոն, որովհետև նրա կուլտուրական զարգացումից է կախված թէ իր սեփական հողի արդիւնաբերութիւնը և թէ այն հողերի շահագործութեան կատարելութիւնը, որոնք գտնվում են նրա ձեռքին։

Մեր երկրագործը, ժամանակի ընթացքում անշուշտ, մտցնում է կամաց-կամաց փոփոխութիւններ իր տնտեսական կեանքի մէջ, ձեռք է բերում գութաններ, գերանդիներ, զարիչ մեքենաներ, բայց այդ բոլորը նա անում է դեռ այնքան անհամարձակ ու դանդաղ կերպով, որ իրական կեանքը հազիւ նշմարում է նրանց բարերար հետևանքները, և ընդհանրապէս մեր երկրագործը լուրջ քայլեր չէ արել բարւոքելու տնտեսութեան սիստեմը՝ մտցնելով սերմափոխութիւն, պարարտացնելով հողը առատ կերպով և կատարելագործելով գիւղատնտեսութեան այնպիսի ճիւղերը, ինչպէս են մեղուաբուծութիւն, շերամապահութիւն, այգեգործութիւն, կաթնատնտեսութիւն և այլն։

Երբ մեր գիւղացին մասսաներով կիրացնէ տնտեսութիւնը բարւոքելու եղանակները և կը սկսէ գործադրել նրան կեանքի մէջ, այն ժամանակ իսկապէս կը բարգաւաճէ մեր գիւղատնտեսութիւնը և կը բարձրանայ մեր երկրի արդիւնագործութեան մակերևոյթը։

Ս. Քալանթար

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Այն սոսկալի հետևանքները, որ արտադրեց Ամերիկայում հայերի համար Յ. Թավշանճեանի սպանութիւնը, երբ Ամերիկայի հասարակական կարծիքը սաստիկ գրգռվեց հայ ժողովրդի դէմ և սպառնաց արտաքսել նրան այդ երկրից, ուր հայը կարող է ազատութիւն, օրէնքի առաջ հաւասար իրաւունք և քաղաքացիութիւն վայելել, ինչպէս երևում է, ոչ մի սթափեցուցիչ ազդեցութիւն չը կարողացան գործել մեր այն կազմակերպութիւնների վրա, որոնք, իրանց հայ ազգի փրկիչներ յայտարարելով հանդերձ, մի բոպէ անգամ չեն մտածում այդ ազգի թշուառութեան վրա մի նոր թշուառութիւն չաւելացնել։

Ամերիկայից յետոյ, ինչպէս տեսանք, Բուլղարիայում և այժմէլ Ռումինիայում հասարակական կարծիքը սկսեց գրգռվել հայերի դէմ։ Բուլղարիայում մի հայ ուսուցչի անմիտ և խելառ վարմունքը քիչ մնաց ստիպէր բուլղար կառավարութեան փակել հայոց բոլոր դպրոցները։ Ռումինիայում իրանց «յեղափոխական» կոչող հայերի վարմունքը, երբ նրանք վայելելով երկրի հիւրասիրութիւնը՝ ձեռնարկում են այնպիսի գործերի, որոնք կարող են ռումինական կառավարութեան համար միջազգային բարդութիւններ առեղծել, ստիպել է ռումինական կառավարութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնել հայերի դէմ։

Եւ այսպէս՝ հայերին հալածում են ամեն տեղ—Թիւրքիայում, Ամերիկայում, Ռումինիայում, Բուլղարիայում։ Ոչ մի տեղ հայերին չեն սիրում. սա մի դառն ճշմարտութիւն է, որ չէ կարելի թագցնել։ Հայը ամեն տեղ ատված և արհամարհված է և այլ ևս չունի այն համբաւը, որ ունէր առաջ։

Չը պէտք է թագցնել, որ այս ամենը արդիւնք է այն գործելակերպի, որ ունեցել են և ունեն մեր հայ «յեղափոխական» գործիչները։ Փոխել այդ գործելակերպը նրանք չեն կամենում, բայց շնորհիւ այդ գործելակերպի ամբողջ հայ ազգի գոյութիւնը վտանգի է ենթարկված։

Ո՞վ պէտք է մտածէ այդ վերահաս վտանգի առաջն առնելու. ո՞վ պէտք է միջոցներ որոնէ ապացուցանելու եւրոպական և ամերիկական ժողովրդին, թէ ազգի անունով գործող չակերտաւոր յեղափոխականները և կեղծ-սօցիալիստները ոչ մի իրաւունք չունեն խօսելու հայ ազգի անունից և նրանց վնասակար ու յանցաւոր գործողութիւններին ամենևին պատասխանատու լինել չէ կարող հայ ազգը։

Միայն ինքը հայ ժողովուրդը, հայ ազգը կարող է այդ անել։ Անհրաժեշտ է գումարել համազգային ժողով այդ կենսական հարցը քննելու և մշակելու համար։

Համազգային ժողովի արտասանած վճիռը միայն հեղինակաւոր ազդեցութիւն կը գործէ և նա միայն կը ստիպէ մեր չակերտաւոր յեղափոխականներին փոխել իրանց գործելակերպը և չը յանդգնել այլևս խօսել և գործել յանուն հայ ժողովրդի, հայ ազգի, որից նրանք ոչ մանդատ են ստացել, ոչ միսսիա։

Համազգային ժողով—ահա օրվայ հերթական հարցը։ Պէտք է ամեն կերպ աշխատել այդ ժողովը գլուխ բերելու։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երզրում, 23 հոկտեմբ. (Ն. տ.)

Զօրքի հրամանատար Ալի Նէջիբ-փաշան և գնդապետ Զաքի-բէյն, Կ. Պոլսից գալով, անցեալ շաբաթ անցան Վանի վրայով։ Այստեղ կարծում են, որ այդ յանձնաժողովը կերթայ այդտեղից դէպի պարսկական սահմանը։

Լուրեր են պտտում, որ շուտով եօթը բատալիօն զօրքեր կը գան Սըվազից և Երզնկայից և Վանի վրայով կերթան Բաշկալէ (Պարսկաստանի սահմանը։

Իսկական աղբիւրից իմացայ, որ Մաքուի սարդար Սաառուլլահ-խան Իգբալ Սալթանէն, որը պարսիկ ցեղերի պետն է Մաքուում (հանգուցեալ Թէմուր-աղայի որդին), սահմանադրութեան հակառակ լինելով, շարունակում է սրբի անցկացնել պարսիկներին և աւերել կալուածքները և կողոպտել մինչև անգամ քարաւանները։ Եւ ահա թէ ինչու համար վեց ամիս շարունակ պարսիկ ուղտապանները չէին համարձակվում Պարսկաստանից անցնել Տրապիզոնի վրայով, և ապրանքները կատարելապէս ընկած մնացել են ամիսներ շարունակ։ Պարսկաստան փոխադրելի բազմաթիւ բեռներ մնացել են Տրապիզոնում։ Ռազմամթերքների 2500 բեռներ, վերջերս թափված ընկած մնալով Տրապիզոն, չը գիտեն ուր ուղարկել։

Կարծում են, որ այդ ներքին քաղաքների ազգաբնակութիւնը պատրաստվում է խնդրել սուլթանից սահմանադրութեան վերականգնումն և ներկայ ռէժիմի փոփոխութիւնը։ Սակայն լուրջ մարդիկ հաւատացնում էին ինձ, որ թիւրքերը և կամ օսմանցիները ընդհանրապէս սահմանադրութեան կողմնակից չեն, որովհետև դեռ ևս չունեն հեղինակաւոր և պատրաստի մարդիկ պարլամէնտի համար։

Ասում են, որ կենտրոնական հրամանատար՝ գնդապետ Մէհմէդ-բէյ պաշտօնանկ եղաւ, որովհետև նա անփոյթ էր գտնվել ազատելու Գրիգոր Օհաննեանին խուժանի ձեռքից, որը սպանեց նրան ներկայ թ. սեպտեմբերի 9-ին, որովհետև վերջինս ուզում էր ամբարել ցորենը սպէկուլացիայի համար։ Ներկայ լինելով սպանման տեսարանին՝ Մէհմէդ-բէյ ոչ մի կոչ չարեց զինուորներին, որոնք գտնվում էին 20 քայլ հեռաւորութեամբ, ամբոխը ցրելու համար։ Ծագումով չէրքէզ Մէհմէդ-բէյն սկզբում գրաւել էր ազգաբնակութեան համակրութիւնը, բայց, չը նայելով իր կոպիտ բնաւորութեանը, թիւրք ազգաբնակութիւնը վերջին ժամանակներս ատում էր նրան։

Հաւանական է երևում, որ ընդհանուր նահանգապետ Նուրի-բէյ պէտք է Երզրում մնայ, որովհետև ուրիշ վալիներ չեն ուզում գալ այստեղ։ Ի միջի այլոց Նուրի-բէյ մի շնորհալի նահանգապետ է և շատ բարիքներ է ուզում ազգաբնակութեան համար։ Երզրում քաղաքը գոհ է նրանից։

Զինուորական հրամանատար Աբուբ-Ահմէդ-փաշան նոյնպէս շատ ուսեալ և կրթված մարդ է. նա կարողացաւ Երզրումի ժողովրդի համակրութիւնը և յարգանքը գրաւել ընդհանրապէս։ Նա շատ վարժ խօսում է ֆրանսերէն, և նա եղել է զինուորական կցորդ Վիէննայում և Սոֆիայում։ Նոր վալի է նշանակված Աբդիւլ-Վահիբ փաշան, Բաղդադի նախկին վալին, որի համար ասում են, թէ մի ծեր և անընդունակ մարդ է։ Z.

Կ. Պոլիս, 26 հոկտեմբերի

Լրագիրների այն տեղեկութիւնը, որ իբր Մակեդոնիայի արդարադատութեան բարենորոգման, ինչպէս և բարենորոգումները ուշացնելու վերաբերութեամբ մեծ պետութիւնների կարծիքները բաժանվել են, իրականութեանը բնաւ չէ չհամապատասխանում։

Գալիք շաբթում կը կայանայ դեսպանների խորհրդակցութիւնը արդարադատութեան բարենորոգման խնդիրը քննելու համար։

Բ. Դուռը դատարանական բարենորոգումների իր նախագծերը տարածում է մնացած վիլայէթների վրա։

(«Բիւրօյի թղթ.»)

Թէհրան, 26 հոկտեմբերի

Ժամանեց յայտնի բանկիր Մենդէլսօնի եղբայրը։

Այսօր մէջլիսի նիստում կարդացվեց Աստրաբադից հասած մի նամակ, որի մէջ ասված էր, որ քաղաքի բնակիչները յարձակվեցին շրջակայ թուրքմէնների վրա, ջարդեցին նրանց և ազատեցին թուրքմէնների ձեռքով կործանված գիւղերից գերված 21 կանանցից 17-ին։ Նոր նահանգապետին հրամայված է մեկնել Աստրաբադ շաբաթ օրը։ («Սեփ. թղթ.»)։

Հոկտեմբերի 26-ին Թիֆլիսի սուրբ վարակիչների հիւանդանոցում վախճանվեց Կարապետ Գրիգորեանը, որը բնակվում էր ս. Մինասեկի փողոցում։ Գրիգորեանը հոկտեմբերի 24-ին, խոլերայով հիւանդացած, եկել էր Թիֆլիս Ղարայազից, ուր նա ունի սեփական կալուածք։

ԿՈՉ ՀԱՅԵՐԻՆ

Ամերիկուհի յայտնի բանաստեղծուհի օր. Ալիս Ստոն Բլէքվէլ, որ վարում է և Ամերիկայում կազմված «Հայաստանի բարեկամների» («Friends of Armenia») ընկերութեան քարտուղարի պաշտօնը, հետևեալ յօդուածն է տպագրել Ուստրի «Թէլէգրամ» ամերիկական թերթի մէջ Կոչ Հայերին վերնագրով, որի թարգմանութիւնը առաջ ենք բերում «Կոչնակ» հանդէսից։

«Վերջերս Նիւ-Եորքի մէջ հայ վաճառականի մը սպաննումը, յեղափոխական ընկերութեան մը կողմէն պահանջուած դրամը տալ մերժելուն համար, շատ ցաւ պատճառեց ինձ, ինչպէս նաև հայոց բոլոր միւս ամերիկացի բարեկամներուն։ Կը փափաքիմ իմ հայ բարեկամացս ներկայացնել քանի մը փաստեր ցոյց տալու սպառնալիքով դը-

բամ պաշտօնեայ և ժողովրդականութեան յեղափոխութիւն ու յաջողութիւնը:

Հայկական «Ձայն Հայրենեաց» թերթի խմբագիր [illegible]

[illegible]

բով յանցաւոր եղող պաշտօնեաները: Այդ՝ տեսակ մը անկանոն արդարութիւն կը ներկայացնէ միայն: Հոն երկիրը կերպ մը անիշխանական դրութեան մէջ կը գտնուի. անհնար է նաև օրինական միջոցներով իրաւունք ձեռք բերել մինչ իսկ այն պաշտօնեաներուն դէմ, որ ամենէն սոսկալի ոճիրները գործած են: Եւ չափազանց հալածուած ժողովուրդ մը բնականաբար ենթակայ է զգալու թէ անկանոն արդարութիւնը բնաւ արդարութիւն չստանալէն աղէկ է: Սակայն դրամաշորթներու այս խմբակը Ամերիկայի մէջ կը սպաննէ անմեղ մարդիկ, միայն որովհետև անոնք կը մերժեն իրեն դրամ տալ: Այս խմբակի զոհերն իրենց հայրենակիցներու լաւագոյններէն եղած են:

Աբրիկ Ունճեան, որ Պոլսոյ մէջ սպաննուեցաւ, հայ դպրոցներու, որբանոցներու և հայ ուսանողներու կրթութեան ամենէն առատաձեռն նպաստողներէն մէկը եղած էր: Պր. Թավշանճեան, որ վերջերս սպաննուեցաւ Նիւ-Եորքի մէջ, այդ քաղաքի եթէ ոչ լաւագոյնը, գէթ ամենալաւ հայերէն մէկն էր անտարակոյս: Պր. Կիւլիւզեան, Բոսթոնէն, որուն սպառնալիք եղաւ, մարդ մըն է որ լաւ կը ճանչնամ վերջին 14 տարիներու ընթացքին: Տեսած եմ անոր աստիճանաբար բարձրանալը աղքատութենէ դէպի հարստութիւն, և անձնապէս գիտեմ հարիւրաւոր պարագաներ իր բարեսիրութեան և առատաձեռնութեան, դէպի իր կարօտ հայրենակիցները: Եթէ անոնք հաւատային իրենցմէ դրամ պահանջող այդ յեղափոխական ընկերութեանց օգտակարութեանը, այդ երեք մարդոցմէ ոեւէ մէկը դրամ պիտի տար, առանց սպառնալիք ըլլալու պէտքին:

Ամեն մարդ գիտէ, թէ սուլթանին կառավարութիւնը զզուելիօրէն գէշ է, թէ ան կը գործէ կոտորածներ և ամեն տեսակ անգթութիւններ հայերու դէմ, և թէ՝ յեղափոխութիւն մը, որ զանոնք պիտի ազատէր իր լուծէն, օրհնութիւն մը պիտի ըլլար, եթէ կարելի ըլլար յաջողիլ: Սակայն մինչդեռ Թիւրք կառավարութեան գէշութեան նկատմամբ միայն մէկ կարծիք կրնայ ըլլալ խելացի մարդկանց մէջ, անկէ ազատելու լաւագոյն միջոցին վերաբերմամբ շատ տարբեր կարծիքներ կան: Այդ կէտի մասին մարդիկ անկեղծօրէն տարբեր համոզումներ կը կրեն: Պ. Ունճեան և պ. Թավշանճեան կը խորհէին, թէ ներկայիս մէջ Թիւրք կառավարութիւնը շատ զօրաւոր է, որպէսզի յաջող յեղափոխութիւն մը յառաջ բերել կարելի ըլլայ՝ և թէ անյաջող փորձեր միայն մեծագոյն չարիքներու պիտի առաջնորդեն: Անոնք իրենց այսպէս խորհելովը ուղիղ էին թէ սխալ, այդ չէ խնդիրը. անոնք անկեղծօրէն ունէին իրենց համոզումը և խղճմտօրէն կարող չէին դրամ տալ գործի մը, որ կը հաւատային թէ աւելի վնաս պիտի բերէ քան օգուտ:

Անտարակոյս անոնք նաև կ'իրականացնէին, կրթուած և խելացի մարդիկ ըլլալով, թէ՝ եթէ երբէք յեղափոխական շարժում մը կրնայ յաջողիլ, չի կրնար յաջողիլ առաջնորդութեամբ այնպիսի մարդկանց, որոնք անսկզբունք են ուրիշներէ բռնութեամբ դրամ պահանջելու աստիճան: Ոեւէ մէկը որ նուաստ է այդ կերպով դրամ առնելու պիջանելու՝ նուաստ պիտի ըլլայ նաև այդ դրամը իր գրպանը դնելու: Հաւանականաբար այդ դրամէն դոլար մը իսկ պիտի չհասնէր Հայաստան: Ասիկայ յստակ պէտք է ըլլայ ոեւէ խելացի մարդու:

Այս սպաննութիւնները կը կազմակերպուին այնպիսի անձանց ձեռամբ, որոնք շատ խելացի են, սակայն խղճմտանք չունին, որոնք այնքան վախկոտ են, որ իսկական արարքը իրենք գործել չեն համարձակիր, այլ իրենց փոխարէն իբր կոյր գործիքներ յառաջ կը մղեն անկեղծօրէն հայրենասէր՝ սակայն տգէտ երիտասարդներ, զորս համոզած են թէ սպաննուելու նշանակուած անձինքն արժանի են մահուան իսկապէս՝ դրամ տալ մերժելնուն համար:

Անոնք կրնային նոյնքան իրաւամբ մահուան վճիռ արձակել ընդդէմ Ջէյմս Բրայսի կամ ինծ, նոյն պատճառաւ:

Կը խորհիմ թէ աշխարհի վրայ բոլոր ունեցածս պիտի տայի, եթէ այն կարող ըլլար ազատութիւն բերել Հայաստանին. սակայն սէնթ մը իսկ պիտի չտայի մարդկանց, որոնք մահուան սպառնալիքով կը ջանան դրամ կորզել: Պէտք գիտնայի թէ այսպիսի անձինք վստահելի չեն կրնար ըլլալ դրամը ազնիւ կերպով գործածելու:

Կրնայ ըլլալ որ սպառնալիք ընդունող հայ վաճառականներէն ոմանք իսկապէս թերի են իրենց հայրենասիրական զգացմանց մէջ: Եթէ այդպէս է, ատիկայ զիրենք վարկաբեկ ընող իրողութիւն մըն է. սակայն հայրենասիրութեան բացակայութիւնը մահուան արժանացնող յանցանք մը չէ: Ի՞նչ կարելի է ըսել այն մարդկանց հայրենասիրութեանը նկատմամբ, որոնք այս սպաննութիւնները գրգռելով լայնածաւալ անարգանք բերած են հայ անուան: Ես հաւատացած եմ, թէ անոնք այս ըրին միայն իրենց գրպանները լեցնելու:

Ես յարգանք կը տածեմ դէպի բոլոր անկեղծ յեղափոխականները և իմ բոլոր սրտովս կը համակրիմ իրենց նպատակին, թէև մտքով համոզուած եմ, թէ ներկայ պարագաներուն ներքև յեղափոխական գործունէութիւնը ենթակայ է բարիքէ աւելի չարիք ընել հայ ազգին: Սակայն եռանդագին պիտի խնդրէի, որ անոնք մերժեն գործ ունենալ այնպիսի անձանց հետ, որ մահ կը սպառնան մարդկանց, եթէ անոնք յօժար չեն դրամ տալ այնպիսի նպատակներու, որոնց չեն հաւատար, և այդպիսի մարդկանց ու զանոնք պաշտպանող անհատներու վրայ նային իբր հայութեան ամենագէշ թշնամիներուն վրայ:

Ու այս միայն իմ կարծիքս չէ, այլ մր. Ջէյմս Բրայսի, միսիս Ջիւլիա Ուօրդ Հօի, մր. Ջէյմս Րէյնըլդսի և բոլոր այն ամերիկացիներու, որոնք ի սրտէ բարիք կը կամենան հայոց»:

ALICE STONE BLACKWELL,
Քարտուղար «Friends of Armenia»-ի

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՀԱՅ ԱՂՋԿԱՆՑ ԴՊՐՈՑԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

Աստրախան, 16 նոյեմբերի

Այս տարվայ օգոստոսի 8-ին, բոլորովին անսպասելի կերպով, կառավարութիւնը հրամայեց փակել Աստրախանի հայ աղջկանց չորսդասեան դպրոցը, իբրև ինքնագլուխ բացված մի հաստատութիւն:

Աւելորդ չեմ համարում այդ դպրոցի պատմութիւնը համառօտ կերպով տալու, որպէսզի ընթերցող հասարակութիւնը տեսնէ, թէ ինչ հանգամանքներում բացվեց այդ «ինքնագլուխ» կոչված նոր դպրոցը և թէ ինչ էր գլխաւոր պատճառը, որ հէնց ուսումը սկսելու նախօրեակին, երբ համարեա արդէն պատրաստ էր ամբողջ ուսուցչական կազմը, դպրոցը նորոգվում էր, աշակերտուհիները պատրաստվում էին ուսումը սկսելու, մի խօսքով եռանդուն կերպով պատրաստութիւններ էին տեսնվում նորից սկսելու մատաղ սերնդի կրթութեան գործը—բոլորովին անսպասելի կերպով փակվեց դպրոցը և մատի մի շարժումով փողոց շպրտվեցին մօտաւորապէս 150 աղքատ աշակերտուհիներ և մի խումբ ուսուցիչներ՝ միանգամայն բաղդի կամքին թողնվելով:

Երբ այս վերջին անգամ մեր հայոց դպրոցները փակվեցին, Աստրախանի հայ աղջկանց դպրոցը, որ մօտ 30 տարվայ փառաւոր անցեալ ունէր, անցաւ լուսաւորութեան մինիստրութեան ձեռքը և այնուհետև շարունակ մի քանի տարի քարշ էր տալիս իր ողորմելի գոյութիւնը: Առարկաներն անցնում էին շատ թոյլ, աշակերտուհիները ոչ կանոնաւոր հայերէն գիտէին և ոչ ռուսերէն: Ուսուցչական խումբը բաղկացած էր՝ քիչ բացառութեամբ՝ այնպիսի մարդկանցից, որոնք վայելում էին մինիստրութեան ներկայացուցիչ՝ ժողովրդական դպրոցների տեսչի կատարեալ վստահութիւնը: Եւ այդպէս տարիներ շարունակ, մինչև որ վերջապէս դուրս եկաւ 1905 թ. օգոստոսի 1-ի ուկազը, և նորից բացվեցին հայոց ծխական դպրոցները: Աստրախանի հայ հասարակութիւնն էլ սպասում էր, թէ ահա վաղը միւս օրը մեզ կը յանձնվի այդ դպրոցը, բայց դժբաղդաբար, չը նայելով մինչև անգամ հանգուցեալ առաջնորդ Արիստակէս արքեպիսկոպոսի մի քանի դիմումներին ժողովրդական դպրոցների տեսչին և նոյնիսկ լուսաւորութեան մինիստրութեանը—հասարակութեան յոյսերն ի դերև ելան, որովհետև պատշաճաւոր վարչութիւններին այս առիթով արված դիմումները մերժվում էին: Եւ մերժումը միշտ պատճառաբանվում էր նրանով, որ օգոստ. 1-ի ուկազը վերաբերում է միայն Կովկասին:

Դպրոցը թողնել այդ դրութեան մէջ անկարելի էր. մնում էր մի ելք, այն է՝ կարել այն բոլոր նիւթական միջոցները, որոնք տրվում էին այդ դպրոցին տեղիս եկեղեցիների կողմից, և այդ գումարով, համաձայն յիշեալ ուկազի տրամադրութիւններին, բաց անել մի նոր դպրոց և բոլոր աշակերտուհիներին տեղափոխել այդ դպրոցը: Եւ ահա անցեալ տարի ամառը կայացած ծխական ժողովներից մէկում վճռվեց այդպէս էլ անել: Հանգուցեալ առաջնորդը հաստատեց ժողովի վճիռը, և դպրոցը անցեալ սեպտեմբերից բացվեց:

Ժողովրդի այդ ցոյցը, այդ բողոքը, ի հարկէ, սառնասիրտ կերպով չէր կարող տանել տեղիս դպրոցների տեսուչը...: Եւ հետևանքն այն եղաւ, որ այս տարվայ օգոստոսի 8-ին, առաւօտեան ժամ 8-ին, նահանգապետի կարգադրութեամբ կազմված մի մասնաժողով եկաւ և փակեց դըպրոցը: Նահանգապետն այս խնդրի առիթով տեղիս կոնսիստորիային գրել էր մօտաւորապէս հետևեալը. «Երէկ ստացայ ներքին գործերի մինիստրից հետևեալ հեռագիրը. «Որովհետև դեռ մարտ ամսից է որ դիմել եմ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին և խնդրել, որ մեզ յանձնվի Աստրախանի ինքնագլուխ բացված աղջկանց դըպրոցը, և որովհետև մինչև օրս Վեհափառի կողմից ոչ մի կարգադրութիւն չէ արված այդ բանի համար, ուստի առաջարկում եմ իսկոյն փակել այդ դպրոցը»:

Եւ դպրոցը, մի տարվայ փառաւոր գործունէութիւնից յետոյ, փակվեց...

Հէնց այդ երեկոյ նշանակվեց ծխականների արտակարգ ժողով այդ խնդրի առիթով: Ժողովը բազմամարդ էր: Երկար թէր և դէմ կարծիքներից յետոյ՝ ժողովը վճռեց մինիստրական ուսումնարան բաց չանել, այլ ընտրել մի պատգամաւոր և ուղարկել Պետերբուրգ այդ դպրոցի մասին ծագած թիւրիմացութիւնները պարզելու և դպրոցը նորից բանալու համար: Ընտրվեց մի մասնաժողով՝ երեք հոգուց բաղկացած՝ այդ հարցը մանրամասն մշակելու համար, իսկ մասնաժողովի անդամներից պ. Ղևոնդ Մամաջանեան ընտրվեց իբրև պատգամաւոր. որոշվեց, որ ընտրված պատգամաւորը նախ գնայ Էջմիածին, որպէսզի նրա պատգամաւորութիւնը սանկցիա ստանայ Վեհափառ Կաթողիկոսից, և երկրորդ՝ ծանօթանայ այդ գործին վերաբերեալ դիւանում եղած հարկաւոր թղթերի հետ:

Եւ այսպէս, նոյեմբերի 7-ին, թեմական դպրոցի դահլիճը հաւաքվել էր բաւական մեծ բազմութիւն՝ ճանապարհորդութիւնից վերադարձած պատգամաւոր պ. Մամաջանեանի զեկուցումը լսելու: Մինչև իր գալը՝ արդէն նրա հեռագիրը գուժել էր մեզ մինիստրութեան անդառնալի վճիռը, և այժմ ժողովուրդը սրտի ցաւով միայն գալիս էր ծանօթանալու մանրամասնութիւնների հետ:

Ժողովը բացվելուց յետոյ՝ պ. Մամաջանեան ասաց մօտաւորապէս հետևեալը. «Յարգելի պարոններ, սրտի վշտով պէտք է յայտնեմ ձեզ, որ այն միսիան, որը դուք ինձ վրա դրել էիք, չը նայած իմ բոլոր ջանքերին, աջողութեամբ չը պսակվեց: Այդ անաջողութիւնը ես վերագրում եմ կամ իմ անընդունակութեան և կամ կեանքի այն պայմաններին, որոնց մէջ ապրում ենք մենք, բայց աւելի իմ անընդունակութեան: Ես կարծում եմ, որ եթէ ընտրվէր մի ուրիշ՝ աւելի ձեռնհաս անձնաւորութիւն, գուցէ աջողվէր այդ գործը: Եւ Աստրախանի հայ հասարակութիւնն էլ չհշտեց իմ այդ ենթադրութիւնն այն սառը վերաբերմունքով և ընդունելութիւնով, որ ցոյց տրվեց ինձ՝ իմ վերադարձից յետոյ: Իմ՝ Աստրախան վերադառնալուս հէնց միւս օրը կար նշանակված ծխականների ժողով, և ես շտապով եկայ, կարծելով թէ հասարակութիւնը, լսելով իմ վերադարձը, կը ցանկանայ մանրամասնօրէն ծանօթանալ գործի դրութեան հետ և անմիջապէս կանցնի այդ հարցին, կը լսէ իմ զեկուցումը: Բայց... միայն ես էի այդպէս կարծում և ինձ հետ գուցէ շատ քչերը...: Ժողովը ըստ երևոյթին ունէր աւելի կարևոր գործեր... Նա զբաղվեց իր կարևոր գործերով... Եւ ահա վերջապէս այսօր՝ համարեա մի ամբողջ շաբաթ անցնելուց յետոյ՝ ես բաղդ ունեցայ խօսելու ձեզ հետ: Այդ միևնոյնն է թէ՝ մի վաճառական ուղարկելով իր ծառայողներից մէկին մի կարևոր յանձնարարութեամբ՝ նրա վերադառնալուց յետոյ 4—5 ժամով նրան սպասեցնել տայ ընդունարանում, ասելով որ ինքը դեռ զբաղված է կառապաններ վարձելով»:

Այնուհետև զեկուցանողը Էջմիածնի ներկայ անմխիթար դրութիւնը նկարագրելուց յետոյ անցաւ բուն խնդրին: Նա յայտնեց, որ մինիստրութեան անդառնալի վճիռն է նրա այն կարգադրութիւնը, որ արված է դպրոցը փակելու մասին, և այնուհետև նրա բոլոր ջանքերը՝ դպրոցը որևէ կերպով բաց անելու մասին՝ անցել են միանգամայն ապարդիւն: Իսկ սրա փոխարէն՝ մինիստրութիւնը խորհուրդ է տուել բաց անել մասնաւոր դպրոց, որտեղ առարկաները կարող են աւանդվել մայրենի լեզուով: «Ես այդ հարցը երեք մասի բաժանելով,—վերջացրեց իր խօսքը զեկուցանողը,—առաջարկում եմ յարգելի ծխականներին զբաղվել այդ երեք մասով, որոնք հետևեալներն են. 1) թողնել փակված դպրոցը, որ, ի հարկէ, ցանկալի չէ, 2) բաց անել մասնաւոր դպրոց և 3) բաց անել մինիստրական դպրոց»:

Պ. Մամաջանեանի զեկուցումը լաւ տպաւորութիւն թողեց ժողովականների վրա, և ժողովը, մեծ ուշադրութեամբ լսելուց յետոյ, յայտնեց պ. Մամաջանեանին իր խորին շնորհակալութիւնը՝ նրա կրած նեղութիւնների համար: Իսկ պ. Մամաջանեանն իր կողմից առաջարկեց ժողովին շնորհակալութիւն յայտնել Պետերբուրգում ապրող պ. Բողդանեանին, որը նոյնպէս շատ մեծ աշխատանք է ցոյց տուել այդ գործում: Ժողովը ընդունեց այդ առաջարկը և որոշեց հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնել:

Այնուհետև ժողովը զբաղվեց ուսումնարանի գործով և, երկար խօսակցութիւններից յետոյ, գտնելով որ ժողովի կոմպետենցիայից վեր է մի որևէ որոշում անելը, վճռեց ընտրել գործին ծանօթ մարդկանցից 10 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով: Մասնաժողովը, մի շաբաթվայ ընթացքում մանրամասն ծանօթանալով մասնաւոր դըպրոցներին վերաբերեալ օրէնքներին և կարգերին, պէտք է այդ մասին զեկուցում ներկայացնէ ծխական ժողովին, որպէսզի սա կարողանայ վերջնականապէս վճիռ կայացնել:

Եւ այսպէս՝ հասարակ, աշխատաւոր ժողովրդի համար գոյութիւն ունեցող միակ հայ դպրոցը փակված է... Մօտ 150 աշակերտուհի կանգնած մեր առաջ՝ լոյս, գիտութիւն են պահանջում մեզանից, և մենք հնարաւորութիւն չունենք տալու. մեր աչքի առաջ նոր սերունդը լոյսի սովից մեռնում, այլանդակվում է, և մենք ապշած դիտողի դեր ենք կատարում միայն... Ի՞նչ արած, ընթերցող, այնպիսի պայմաններում ենք ապրում, որ դպրոցները փակվում, դպրոցները դատարկվում են և դրա փոխարէն բանտերը բազմանում...

Նախանձելի դրութեան մէջ չէ նաև տեղիս թեմական դպրոցը, որի մասին միւս անգամ:

Սարգիս քահ. Ասլանեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

1906 թ. ապրիլի 13-ին Դուշէթի գանձատնից 315,000 րուբլի յափշտակելու գործի նախնական քննութիւնը արդէն վերջացրած և յանձնված է Թիֆլիսի նահանգական դատարանին: Մեղադրվում են հետևեալ անձինք. Թիֆլիսի նահանգի ազնուական Յովսէփ կոնստ. Գեղեվանով, Վլադ. Ալեք. Ցագարէլի, Իվ. Դաւ. և Գէորգի Միխ. Տակտակօֆներ, կոնստ. Իվ. և Րէվ. Արչ. Ցիանովներ, կոնստ. Միխ. Ցիմակուրիձէ, Վախտ. Գ. Քարթվելով, պարսկահպատակ Իւխանբէկ Ազատով, Քութայիսի նահանգի ազնուական Արտէմ կոնստ. Ջիկովանի, Սարկվէշի գիւղացի Գէորգի Յովս. Կիկնաձէ, ազնուականներ Լէօ և Գէորգի Մատվ. Կերեսելիձէ, Նիկ. Ֆոմ. Ալավիձէ, Նիկ. Իլ. Կասրաձէ, Նեստ. Սեմ. Մագալով, Իլիա Դմ. Տակտակով, Միխ. Յովսէփ. Կանչէլի, Գրիգ. Իլ. Գոգելիա և Յով. Դավրիշէվ: Մեղադրվողներից առաջին 11-ը երաշխաւորութեամբ բաց են թողնված, իսկ մնացած 9-ը փախստականներ են:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դերբէնդ, 16 նոյեմբերի

Դերբէնդի ազգաբնակութեան մէջ ամենափոքր մասը հայերն են կազմում: Սակայն, որքան փոքր, այնուամենայնիւ նըրանք էլ իրանց որոշ պարապմունքը, դիրքը և զբաղմունքը ունեն. պարապում են վաճառականութեամբ, ձկնորսութեամբ, այգեգործութեամբ, քարտաշութեամբ և այլն:

Հայերը ունեն ոչ աւելի, քան երկու հասարակական-կրթական հաստատութիւն՝ Ս. Մարիամեան երկսեռ (4 բաժ.) դպրոց և նրան կից Ս. Մեսրոպեան գրադարան-ընթերցարան, որից օգտվում են միայն երիտասարդները և միջնակարգ դպրոցի հայ աշակերտ-աշակերտուհիները:

Ինչպէս ամեն տեղ, ամեն քաղաքում (ի հարկէ մենք հայերս), այստեղ էլ մեր շընորհքը ցոյց ենք տուել մօտ անցեալում և դպրոցի գլխին այնպիսի փոթորիկներ ենք առաջացրել, որից այս ու այն կողմ են ցըվել ուսուցչական ու հոգաբարձական կազմերը և նրանց տեղ նորերն են բռնել ու գործում այժմ:

Մենք հայերս՝ որ մեզ տրված իրաւունքներից օգտվել չը գիտենք և ի չարն ենք գործ դնում—այդ շատ պարզ է:

Անհատը, երբ ստանձնում է հասարակական մի հիմնարկութեան գործի ղեկ, նա պատասխանատու պէտք է իրան համարէ, գոնէ իր խղճի առաջ, և իրաւունք չը պիտի համարէ իր այս կամ այն քայլով դըպրոցի շահերը ոտի տակ տալ, վնասել դըպրոցին:

Ի՞նչ կապ ունեն անհատների անձնական վէճերը հասարակական գործի հետ. ոչ մի, ի հարկէ:

Բայց երբ վրիժառութեան ասպարէզը կրթական հիմնարկութիւնն են ընտրում, թայֆաները մի-մի բրիչ վերցրած քանդողներ են հանդիսանում այդ սրբազան հիմնարկութեան հիմքը:

Տգիտութիւնից առաջացող հոսանքները, անհատների հաշիւները շարունակ վնասել են մեզ, բայց մենք չենք կարողացել ազատվել նրանցից:

Տեղիս հայ երիտասարդութիւնը եթէ իր հին և նոր դպրոցական հաշիւները մաքուր կարողանար պահել և դպրոցը այնպիսի պայմանների տակ դնել, որ իրարանցումներ և սկանդալներ չառաջանային—նա այժմ աւելի գործ և առաջադիմութիւն կը տեսնէր իր առաջ, և մեր թեմական առաջնորդը չէր գայ մի շարք խառնաշփոթ գործեր կարգի բերելու, աքցոված հաշիւներ մաքրելու:

Մենք պէտք է մեր գործերը վարել գիտենանք, մենք:

Յուսանք, որ Դերբէնդի երիտասարդութիւնը և հայ մասսան, խրատված նախկին աղմուկներից և նրանցից մնացած վատ անախորժութիւններից, թև-թևի տուած կարգի կը բերէ իր մի շարք խճճված գործերը:

Երիտասարդութիւնը, իբրև գիտակից մասը հասարակութեան, աւելի պատասխանատու է կրթական գործի կաղալուն և անկանոնութեան համար:

Ցանկանք աւելի եռանդ մեր հասարակութեան և նոր կարգի բերված դպրոցին աւելի պայծառ ապագայ և գործունէութիւն:

Սադանդարեան

—

Պեատիգորսկ, 19 նոյեմբերի

1906 թ. մարտի սկիզբներում մի խումբ կանանց մէջ միտք յղացաւ Պեատիգորսկում հիմնել «Կանանց Բարեգործական Ընկերութիւն»: Ամենամօտիկների շրջանում յղացված միտքը համակրանքի արժանացաւ. անմիջապէս տեղի են ունենում նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ, գործի գլուխ են անցնում 12 տիկիններ, որոնք բերել են տալիս զանազան տեղերում գործող նոյն տիպի ընկերութիւնների կանոնադրութիւններ և՝ ի նկատի առնելով տեղական պահանջներն ու հանգամանքները՝ կազմում կանոնագիր և ներկայացնում իշխանութեան հաստատելու:

Հիմնադիր անդամուհիների ջանքը՝ նրանց վայելած համակրանքի ու վստահութեան ապացոյցն է, որ դեռ գործունէութիւնը չը սկսած, անդամավճարներից և կամաւոր նուէրներից գոյացած գումարը հասնում է մօտաւորապէս 1500 ր., իսկ անդամուհիների թիւը 60-ի:

Այժմ ստացված է հաստատված կանոնադրութիւնը: Մնում է հիմնադիր և գործի գլուխ բերող մեծարգոյ տիկիններին հրաւիրել ընդհանուր ժողով, ըստ կանոնադրութեան կազմել վարչութիւն, որը, ստանձնելով գործը, պիտի առաջնորդվի՝ արդարացնել ընդհանուր ժողովից իր վրա դրվելիք յոյսերը: Կանոնադրութիւնը յանձնված է հայերէն և ռուսերէն լեզուներով տպագրութեան. տպագրութիւնը այժմ ձեռքի տակ չունենք և մանրամասնութեանը ծանօթ չենք:

Տեղիս ժողովրդի խեղճ դասակարգի այլ կարիքների հետ արձանագրում է նորակազմ բարեգործական ընկերութեան առաջ՝ տեղիս եկեղեցական-ծխ. դպրոցի վիճակը:

Այս դպրոցը յաճախում են բացառապէս չքաւոր, արհեստաւոր, բանւոր և մանրավաճառ դասակարգի երեխաները, որոնց ծնողները միջոցների աղքատութեան պատճառով ստիպված են երեխաները փողոցից ազատելու համար այստեղ ուղարկել: Մէկ էլ ուղարկում են այն մարդիկ, որոնք իրանց ռուսախօս զաւակներին ցանկանում են և հայերէն սովորեցնել. այդպիսիները քիչ են: Այդ դպրոցի տնտեսական վիճակը աննախանձելի է: Անհրաժեշտ է դպրոցը դարձնել երկդասեան, լրիւ բաժանմունքներով, ունենալով որևէ արհեստի մասնագիտական բաժին տղաների համար. իսկ կար ու ձևի ամբողջ դասընթացի լրիւ բաժանմունք: Այն ժամանակ դպրոցը կունենայ գրաւչութիւն, որովհետև աւարտողը կը գիտենայ կարդալ-գրել և ձեռքին մի արհեստ կունենայ, գործնական մարդ կը լինի կեանքի համար: Այն ժամանակ ծխական դպրոցը կուղարկվեն ոչ թէ ուրիշ դպրոցներում տեղ չը լինելու և այլ հանգամանքներից դրդված, այլ որոշ ապագայ ի նկատի առած՝ երեխային կը բերեն, և դպրոցը կը բռնէ իր կարևոր տեղը: Կանանց բարեգործական ընկերութեան ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այդ հանգամանքի վրա: Գովելի է հիմնադիր տիկինների աշխատութիւնը և միանգամայն շնորհակալութեան արժանի:

Սեպտեմբերի 9-ի ժողովում ընտրված հոգաբարձական հաշիւների համար հաշուեքննիչներն արդէն հաստատված են հոգևոր իշխանութիւնից, և ահա քանի օր է տեղի են ունենում նրանց պարապմունքները:

Մարգ.

—

Բաթում, 26 նոյեմբերի

Բաթումի եղանակները փոխվեցին. 5—6 օր է տեղում է անձրևն անընդհատ, բարձրութիւնների կատարներին երևում է ձիւնը. եղանակը ցրտել է:

Խնդիր է յարուցված Բաթումի մէջ հիմնելու զինուորակոչական ատեան, որ մինչև այսօր չը կար. նորակոչ զինուորացուները գնում էին Օզուրգէթ վիճակ հանելու: Այս ատեանը ահագին դիւրութիւններ տալով ազգաբնակութեանը՝ ոչ մի առանձին ծախս չի նստի քաղաքին ըստ առաջարկած նախագծի:

Նոյեմբերի 21-ի գիշերը գողերը մտել են Բաթումի հռոմէական-լատինական եկեղեցին ու բաւական արժողութեամբ իրեր են տարել: Գողացված իրերի մի մասը գտնվել է Մինգրելեան փողոցի առուի մէջ:

Նոյեմբերի 25-ին քաղաքային ակումբի դահլիճներում տրվելու են ներկայացում և համերգ յօգուտ տեղիս արական գիմնազիայի չքաւոր աշակերտների:

Կովկասի Փոխարքայի ներկայացուցիչ բարոն Նոլդէ Բաթում եղած ժամանակ այցելեց արական և իգական գիմնազիաները, ի պատիւ նրա 2 ժամով առաջ արձակվեցին դասերից աշակերտները:

Քաղաքային տան մէջ նոյեմբերի 21-ին ժողոված էին Բաթումի վաճառականները, տանտէրները և քաղաքացիների կողմից ընտրված յանձնաժողովների անդամները և վճռեցին յանցագործութիւնների դէմ պաշտպանվելու նպատակով վարձել 25 պահա-

պաններ ու գնել նրանց պահպանութեան գլխաւորի կարգադրութեան տակ։ X

—

Քարվանսարա, (Դարաչիչակի) 22 հ.

Քարվանսարա գիւղը Երևանից 6—7 ժամ. վայ ճանապարհ է. այս գիւղը բաղկացած է մօտ 300 տնից, բայց շինականներն այնքան քիչ վարելահողեր ունեն, որ հազիւ են կառավարւում, որովհետև իրանց հողերից կտրելով կառավարութիւնը յատկացրել է Ռուսաստանից գաղթած մօլօկաններին։ Թէև ունեն առատ աղբիւրներ, բայց չունեն պտղատու ծառերից այգիներ, բացի մի քանի ուռեններից և բարդիներից։ Գիւղը գտնվում է Հրազդան գետի հովտում, շըրջապատված չորս կողմից լեռներով։ Ծաղկաձոր ամառանոցը երկու վերստ հեռաւորութեան վրա է, շատ առատ բուսականութեամբ զարդարված։

Քարվանսարայի ժողովուրդը տարիներից ի վեր գտնվում է տգիտութեան խաւարի մէջ, կարծես մտադիր չէ լոյս աշխարհ դուրս գալու, իսկ իր խեղճ մանուկները ամբողջ օրեր կեղտոտ անասունների հետ աղբակոյտերում քարշ են գալիս. ոչ ոք մտածող չէ եղել դրանց ուսման մասին։

Գիւղը ունի մի բաւականին գեղեցիկ եկեղեցի, բայց անշուք և անզարդ. ունի երկու քահանայ, որոնք բացի ժամասացութիւնից ոչ մի բանի համար մտածել չը գիտեն։

Փոքր ինչ ուրախալին այն է միայն, որ գիւղի երիտասարդներից շատերը գտնվում են քաղաքներում, մանաւանդ Բագւում, որոնք, քաղաքներում շփվելով, սկսել են զարգացնել իրանց միտքը. այս տարի Բագւում գտնված այդ երիտասարդները, յիշելով իրանց գիւղի տգէտ և անկիրթ մանուկների դրութիւնը, իրանց մէջ մի գումար հաւաքեցին, որ գիւղում դպրոց ունենան, բայց չը կարողացան պակասը լրացնել, դիմեցին այնտեղի Հայոց Կուլտուրական Միութեան, խնդրեցին, որ մի ուսուցիչ ուղարկեն իրանց գիւղը. շնորհակալութիւն պէտք է յայտնել այդ ընկերութեան յարգելի անդամներին, որոնք չը խնայեցին և չը մերժեցին երիտասարդների խնդիրը կատարելու. և ահա հոկտեմբերի 1-ին ուսուցիչը հասաւ գիւղ, բայց ցաւօք սիրտ պէտք է ասել, որ տգէտ աղաախալները շատ էլ չուրախացան այս նոր մարդու վրա, վախենալով թէ նոր-նոր ծախսերի մէջ պիտի ընկնեն. իսկ մեր եռանդուն երիտասարդները ուշ չը դարձրին դրանց վրա և սկսեցին ոյժի զօրութեամբ գործել. ընտրվեցին չորս հոգաբարձուներ, թէև իրանց կոչման անգէտ, բայց երիտասարդների և ուսուցչի օգնութեամբ կը գործեն։ Առ այժմ վարձվեց մի սենեակ, որը թէև անյարմար և փոքր է, բայց առաջին տարին մի կերպ տանելի է։ Դարձեալ ոյժով ժողովեցին յիսունի չափ երեխաներ. այս ամսի 14-ին՝ պատարագից յետոյ՝ ուսուցիչը աշակերտների և քահանաների հետ մտաւ դպրոց. քահանաները դըպրոցը օրհնեցին, բայց անտարբեր ծնողները բացակայ էին, թէև երկու օր առաջ հրաւիրված էին. ուսուցիչը մի քանի խօսքով բացատրեց ուսման նշանակութիւնը և պատուիրեց, որ վաղը՝ երկուշաբթվանից անպատճառ պիտի սկսվի ուսումը, ծնողները այստեղ պիտի լինեն. իսկ մեր գործակցող ծնողները դարձեալ բացակայ էին։ Թէև յիսունի չափ երեխաներ ընդունվեցին, բայց նոյնքան էլ դուրսը մնացին դպրոցի փոքր լինելու պատճառով. ուստի մեր անվհեր երիտասարդութիւնը դրա դարմանն էլ գտաւ. եկող տարվայ համար նոր դպրոց շինելու հարց առաջարկեց մեծերին. նրանք հարկաւ մերժեցին և ոչ մէկը չուզեց իր հողից մի կտոր անգամ նուիրել դպրոցի շինութեան օգտին. բայց ահա դարձեալ բռնի ոյժի և վիճաբանութեան միջոցով հազիւ մի տեղ ընտրեցին, որ գարունքից սկսեն դպրոցի շէնքը։ Յոյս ունենք, որ քաջերը պիտի յաղթեն, եթէ բարերար մարդիկ փոքր ինչ դրամով օգնութեան հասնեն, չը թողնեն կիսատ այս նոր դպրոցի շէնքը, որոնց ընդմիշտ երախտապարտ պիտի մնայ Քարվանսարայի խեղճ ժողովուրդը, որը, այդպիսով, գոնէ փողոցներում իր թափառող մանուկների համար լուսաւորութեան տուն կունենայ։

Եկւոր

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

◆ Հոկտեմբերի 20-ին Պետերբուրգում կայացել է սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէի նիստը, որտեղ քննվել է Պ. Ն. Միլիւկովի զեկուցումը կուսակցութեան տակտիկայի մասին Դումայում։ Միլիւկովի զեկուցումը կը ներկայացվի կուսակցութեան համագումարին, որ տեղի է ունենալու առաջիկայ շաբաթ։ Զեկուցման գլխաւոր կէտերը ընդունված են արդէն, թէև քննութիւնը դեռ ևս չէ վերջացել։ («Т.»)

◆ «Рѣчь» լրագիրը հաղորդում է, որ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան կենտրոնական կօմիտէտը առաջիկայ համագումարի պրեզիդիումի համար ընտրել է Կուտլերին, Վ. Նաբոկովին և Ի. Վ. Հեսսենին։

◆ Կազանից հաղորդում են «Рѣчь» լրագրին, որ մօտ ժամանակներս կայանալու է մուսուլմանական կուսակցութեան համակայսերական ընդհանուր ժողովը Դումայի անդամների համար դիրեկտիւներ մշակելու նպատակով, որը ներկայացված է ռուսաց պատգամաւորների կողմից։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի պաշտօնակատարը, ի նկատի ունենալով որ Թիֆլիսի նահանգը յայտարարված է խօլերայից անբարեյաջող, կազմել է նահանգական սանիտարական գործադիր մասնաժողով, որի առաջին նիստը նշանակված էր երէկ, հոկտ. 26-ին, խօլերայի դէմ նախազգուշական միջոցներ մշակելու համար։

◆ Հոկտեմբերի 24-ին Նաւթլուղում գտել են խօլերայով կասկածելի մի հիւանդ մարդու, որը շուտով մեռել է։ Նրա ստամոքսը ենթարկելու են բակտերիօլօգիական հետազօտութեան։

◆ Թիֆլիսի նահանգի և Զաքաթալայի շրջանի ժամ. գեն.-նահանգապետը կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանին է յանձնել Թիֆլիսի գաւառի Ցխրուկետի գիւղի բնակիչ Գաբրիէլ Անցիաուրուն, որ մեղադրվում է 1905 թ. դեկտեմբերի 26-ին Գվլևենի շինական հասարակութեան մէջ չորս պահակի սպանելու և ուրիշ մի շարք տերրօրիստական ակտեր, կողոպուտներ և աւազակութիւններ կատարելու մէջ։

◆ Ժանտախտի և խօլերայի դէմ կռւող կենտրօնական մասնաժողովի տեղեկութիւններից երևում է, որ համաճարակի սկզբից մինչև հոկտ. 16-ը կայսրութեան զանազան տեղերում եղել է խօլերայով հիւանդանալու 10,106 դէպք, որից 4772-ը վերջացել են մահով։ Ամենից շատ հիւանդացել և մեռել են Աստրախանում (հիւ. 1583 հոգի, մեռել են 873)։

◆ Ի նկատի ունենալով այն տարբեր մեկնութիւնները, որոնք պտտում են Թիֆլիսում Նավթիս-Խեվի կոչված տեղի նաւթահորերի մասին, քաղաքային վարչութեան հաղորդել են, որ նաւթը երևացել է 30 սաժ. խորութեան մէջ և այնպիսի քանակութեամբ, որ նա հանվում է հորից։ Վարչութեան կողմից ուղարկված անձը առանց յատուկ լիազօրութիւնների անկարող է եղել մտնել նաւթ հանելու տեղը, և ուստի քաղաքային վարչութիւնը Նաւթիս-Խևը է ուղարկել քաղաքային տեխնիկ Օհանջանեանին՝ հանվող նաւթի քանակը որոշելու և առհասարակ այդ գործին վերաբերող բոլոր տեղեկութիւնները ստուգելու համար։

◆ Ուրբաթ, հոկտ. 26-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Թիֆլիսի 1-ին կարգի վաճառական Կարապետ Վարդանեանը (70 տարեկան), որ մանուֆակտուրային խանութ ունի Անանովի քարվանսարայում, փակելով իր խանութը, իր ծերունի 60 տարեկան եղբայր Բագրատի և Տիգրան ու Իսահակ որդոց հետ վերադառնում էր տուն Վելիամինօվսկի փողոցով։ Դվօրեանսկի փողոցի անկիւնում նրանց վրա յարձակվեցին «Մաուզեր» ատրճանակներով զինված ութ չարագործներ և, հրամայելով «ձեռքերը վեր», յարձակվեցին Կարապետ Վարդանեանի վրա, բռնեցին նրան և ոյժով կամեցան նրստեցնել մօտիկ կառքի մէջ՝ փախցնելու նպատակով։ Վարդանեանը դիմադրեց, ընկաւ և սկսեց օգնութիւն աղաղակել։ Աղաղակների ձայնին օգնութեան շտապած պահակի քաղաքապահը մի քանի անգամ կրակեց և կարողացաւ չարագործների ձեռքից ազատել Վարդանեանին՝ բռնելով նրանցից մէկին և խլելով նրա ատրճանակը։ Ազատված Վարդանեանի վրա կրկին յարձակվեցին չարագործները՝ աշխատելով նստեցնել կառքը։ Քաղաքապահի ձեռքով, բռնված չարագործը աղաղակեց՝ «ընկերներ, ազատեցէք ինձ», և այս վերջինները, թողնելով Վարդանեանին, խլեցին բռնված ընկերոջը, քաղաքապահի խլած ատրճանակը և կամեցան խլել հրացանը, բայց, շնորհիւ վրա հասած դռնապանի օգնութեան, այդ նրանց չյաջողվեց։ Այդ բոլորից յետոյ չարագործները դիմեցին փախուստի և, նստելով սպասող կառքում, անյայտացան, թողնելով դէպքի տեղում մի սև գլխարկ։

◆ Հոկտ. 26-ին, առաւօտեան ժամը 5-ին, Մետեխի բանտի բանտարկեալներ Միտրօ Ջուղութխաձէ, Գեօրգի Մարտիաշվիլի, Ստեփան Տխելիձէ և Յովսէփ Խեցանաշվիլի, որոնք գտնվում էին միջին յարկում, 2-րդ բաժանմունքում, կտրելով առաստաղը, մըտան հայոց եկեղեցին, որը գտնվում է վերին յարկում՝ բաժանմունքի տակ. եկեղեցում կտրեցին նաև առաստաղը, իսկ յետոյ կտրեցին բանտի տանիքի թիթեղեայ ծածկոցը, անցան ծածկոցի մի մասը, իսկ յետոյ մօտակայ տների տանիքների վրայով թափվեցին Դուշիձէի տան տանիքի տակ, ուր և բռնվեցին բանտային պահակների ձեռքով։ Տանիքի տակ խուզարկելու ժամանակ գտնվեցին սղոցներ, դանակներ, մըկրատներ և մոմակալներ։ Բոլոր այս բանտարկեալները մեղադրվում են կողոպուտների և սպանութիւնների մէջ։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը հաստատեց քաղաքային դումայի ձայնաւոր բժիշկ Լոռտկիփանիձէին դումայի նախագահի պաշտօնի մէջ ընտրութեամբ, այն գործերի ժամանակ, երբ քաղաքագլուխը կամ նրա տեղապահը չեն կարող օրէնքի համաձայն նախագահել։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար պ. Ջերբեզովին՝ նորից առաջարկել դումային քննելու հարցերի սեղանը քաղաքի իշխանութեան տակ դնելու հարցը, զինուորական դրութիւնը վերացնելուց յետոյ։

◆ Հոկտ 26-ին Թիֆլիսի նոր նահանգապետ Մ. Ա. Լօզինօ-Լօզինսկուն, ի միջի այլոց, ներկայացաւ քաղաքային վարչութիւնը, գլուխ ունենալով քաղաքագլուխ Ջերբեզովին։ Նոր նահանգապետը յայտնեց, որ նրան քաջ յայտնի են այն լաւ յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունեն նահանգական իշխանութեան և քաղաքային ինքնավարութեան միջև։ Խօսք եղաւ ի հարկէ նաև քաղաքային ֆինանսների մասին։ Նահանգապետը խոստացաւ իր աջակցութիւնը՝ պահանջելու տուրքերը մասնաւոր անձերից, և խոստացաւ միջնորդել նաև, որ պետական հիմնարկութիւնները վճարեն իրանց պարտքերը։ Այս վերջին հարցի նըկատմամբ յանձնարարված է պ. Ա. Խատիսեանին և Կօկչաևվին զեկուցագիր պատրաստել՝ նահանգապետին ներկայացնելու համար։

◆ Թիֆլիսի նոր նահանգապետ պ. Լօզինօ-Լօզինսկին ամսիս 26-ին այցելեց Թիֆլիսի հայոց առաջնորդին և, մեկնելու ժամանակ, ցանկութիւն յայտնեց եկեղեցին տեսնել. սրբազան առաջնորդը պ. նահանգապետին առաջնորդեց եկեղեցի, ուր աղօթելուց, նորին գերազանցութիւնը սրբազան առաջնորդին ուղեկցեց մինչև առաջնորդարան, ապա մեկնեց՝ իսկ ամսիս 27-ին առաջնորդը փոխ-այցելութեան գնաց պ. նահանգապետին։

◆ Բագւում, սանիտարական բիւրօյի կառավարիչ բժիշկ Պլօշկօն հարց է յարուցել բժիշկների մշտական հերթապահութիւն հաստատել քաղաքային վարչութեան մէջ, ինչպէս 1904 թ. խօլերայի ժամանակ էր։ Թաղական սանիտարական բժիշկները պարտաւոր են հերթապահել թէ գիշերները և թէ ցերեկները, և հիւանդութեան տեղը շտապեն՝ հեռախօսով առաջին իսկ հրաւիրելուց։

◆ Երկրագործութեան և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր վարչութիւնը վճռել է կազմակերպել մշակված խաղողի այգիների ցանց գինեգործութեան րայօններում, ի թիւս որոնց և Կովկասում, մանր այգետէրերին ծանօթացնելու համար լաւ տեսակի վազեր տնկելու և գինի քամելու հետ։

◆ Տիոնէթի գաւառի Ջօկօլի գիւղը, պատճառաբանելով իրանց խղճուկ դրութեամբ, որ հետևանք է չբերքի, դիմել են պատշաճ իշխանութեան և խնդրել են հարկերը պակասեցնել։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հոկտեմբերի 25-ին ձերբակալել են Գ. Մօսիեանցին, որը մեղադրվում է Տերենտիևի օղիի գործարանից 455 ր. գողանալու մէջ։

—

Հոկտեմբերի 26-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, Ձեմախինսկի փողոցում մահացու կերպով վիրաւորվում է նախկին թաղական վերակացու Գեօրգի Կատիկօվը, որը սպանութեան տեղում ձերբակալում է կեղծ դրամներ պատրաստող Նոնիկօվին։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

◆ Կառավարչական շրջաններում այն համոզմունքն է տիրում, որ պետական 1908 թւի բիւջէտը մինչև յունվարի 1-ը հաստատված կը լինի։ Ներկայումս արդէն սկսել են խմբագրել այն բացատրութիւնները, որոնց ֆինանսների մինիստրը պէտք է ներկայացնէ Դումային և որտեղ մատնանշված կը լինի թէ նրա հաստատելու անհրաժեշտութիւնը այնքան խոշոր է, որ բիւջէտի երկրորդական թերութիւնները չափազանց աննշան պէտք է համարվեն այժմ և նրանց ուղղումը պէտք է յետաձգել մինչև յաջորդ բիւջէտի ներկայացնելը, որի համար ուշադրութեան կառնվեն Դումայի և Խորհրդի արած նկատողութիւնները։ («С. У.»)

◆ Հոկտեմբերի 19-ին Պետերհօֆ է գնացել պրեմիեր-մինիստր Ստոլիպինը։ Ինչպէս ասում են, նրա գնալը կապ է ունեցել ընտրութիւնների արդիւնքի և երբեք դրութեան հետ, որոնց մասին նա զեկուցում պիտի տար։ («Р. В.»)

◆ Այժմ վերջնականապէս պարզվել է, որ երկրորդ Պետական Դումայի անդամների գործը կը սկսվի քննվել սենատում նոյեմբերի կէսին և նիստերը կը տևեն 2—3 շաբաթ։ («Н. В.»)

◆ Արդարադատութեան մինիստրը հաստատել է մի հրահանգ, որի համաձայն բանտային վարչութեանը և պահապաններին թոյլատրվում է զէնքի դիմել ինքնապաշտպանութեան և իրանց հսկողութեան յանձնված անձի ու պահակակէտի պաշտպանութեան համար, կալանաւորների յարուցած անկարգութիւնների և խռովութիւնների դէպքերում, նոյնպէս և այն դէպքերում, երբ բանտային պահակները ուզում են արգելել կալանաւորների փախուստը և դիմադրութեան են հանդիպում վերջիններիս կողմից։ Զէնքի կարելի է դիմել թէ կալանաւորների և թէ կողմնակի անձանց կողմից։ Անկարգութիւնների դէպքում՝ զէնքը կարելի է բանեցնել երբ և մի ծայրայեղ միջոց։ Բանտային իշխանութեան բոլոր այն ծառայողները, որոնք զէնք են կրում, իրաւունք ունենն զէնքի դիմել այն դէպքերում, երբ բանտային ադմինիստրացիայի կամ պահակի գլխաւորները բացակայում են տեղից։

◆ Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը, ինչպէս լսել է «Р. В.» լրագիրը, շտապով վերջացնում է մի շարք օրինագծեր բանուորական օրէնսդրութեան վերաբերմամբ երրորդ Պետական Դումային ներկայացնելու համար։ Առաջին հերթում մտադրութիւն կայ ներկայացնելու 17 տարեկան հասակից փոքրերին և կանանց սեւին պատկանողների առողջութեան համար վնասակար մի քանի, նոյնպէս և գիշերային, աշխատանքները արգելող, բանուորական ժամանակի տևողութիւնը սահմանող և հիւանդութիւններից բանուորներին ապահովագրելու օրինագծերը։ Այդ բոլոր օրինագծերի վերաբերեալ մեկնութիւնների գրութիւնները արդէն մշակված են և կուղարկվեն արդիւնաբերական կազմակերպութիւններին։ Մշակվում են նոյնպէս բանուորներին բժշկական օգնութիւն մատակարարելու, բանուորներ վարձելու պայմանների և դժբաղդութիւնների դէմ ապահովագրելու վերաբերեալ օրինագծեր։ Ապահովագրութիւնների միւս տեսակների մասին նախագծեր չեն ներկայացվի Դումայի առաջիկայ սեսսիային։ («Р. В.»)

◆ Չերնիգօվի նահանգից «Гол. Моск.» լրագրին հաղորդում են, որ նահանգում սիստեմատիկ կերպով հրդեհում են այն կալուածատէրերի կալուածները, որոնք յաբել են «ռուս ժողովրդի միութեան»-ը։ Վերջին օրերս այդպիսի հրդեհումների թիւը հասնում է 100-ի։

◆ Թէ ինչպէս է կազմված ազգային ներկայացուցչութիւնը . երրորդ Դումայում՝ պատուիրակների նկատմամբ Շուրջբալթեան երկրի կողմից, այդ երևում է հետևեալ ուշագրաւ թւերից, որ հաղորդում է «Рус. Слово» լրագիրը։ Շուրջբալթեան երկրի երեք նահանգներում ապրում են 1,070,000 լատիշներ, 884,000 էստօններ, 165,000 գերմանացիներ, 61,000 հրէաներ և 75,000 այլ ազգութիւններ (լիտօվցիներ, լեհեր, ֆիններ և այլն)։ Երրորդ Դումայի համար պատուիրակներ ընտրված են՝ 116 գերմանացիներ, 54 էստօններ և լատիշներ միասին, 10 հրէաներ, 5 ռուսներ և մի լեհ։ («Р.»)

◆ Հոկտեմբերի 17-ին, Պետերբուրգի ընկերութիւնների վերաբերեալ առանձին գործերի ատեանի որոշման համաձայն, փակված է տպագրական գործի բանուորների արհեստակցական ընկերութիւնը։ («Т. Пр. Газ.»)

◆ Աշխատաւորական միութիւնը, որ շաղկապում է Պետերբուրգի կօօպերատիվ շարժումը, մի տարի առաջ՝ նոր հիմնվելու ժամանակ՝ ունէր 200 անդամ և իր գործունէութիւնը սկսել էր Նևայի մասում մի հացի փուռ և անհրաժեշտ մթերքների մի փոքրիկ խանութ բանալով, ներկայումս (հոկտեմբերի 1-ին) ունի 20 հատ կօօպերատիվ խանութներ Պետերբուրգի զանազան մասերում, անդամների թիւը հասնում է 8414-ի, իսկ դրամարկղում ունի 75,360 ր. 15 կոպէկ կանխիկ դրամ։ («Т. Пр. Газ.»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Սղնախ, 21 հոկտեմբերի

Խոնարհաբար խնդրում եմ տպագրել այս նամակը, պատասխանատուութիւնը թողնելով բացառապէս ինձ վրա*)։

Ես, ներքոյ ստորագրեալս, Սղնախի հայոց դպրոցի նախկին աւագ ուսուցիչ և հոգաբարձութեան քարտուղար Սղնախի քաղաքացի Յակոբ Ղալամեան Գրիգորեան, հիմնվելով 1905—1906 թ. հոգաբարձական արձանագրութիւնների վրա, սրանով յայտարարում եմ ի լուր աշխարհի, որ Սղնախի քաղաքագլուխ և հայոց դպրոցի հոգաբարձու Վարդան Յովհաննիսեան Ենիկօլօփեանը կերաւ Սղնախի հայոց ուսումնարանի փողերը։

Այս մասին ես ակնարկներով յիշել եմ «Մշակի» 1906 թ. դեկտեմբերի 5-ի համարում, բայց Ենիկօլօփեանը չը հերքեց այդ։ Դրականապէս պահանջում եմ, որ Ենիկօլօփեանը ենթարկէ ինձ դատի զրպարտութեան համար, հակառակ դէպքում ես հրապարակով կանուանեմ նրան գող։ Տալիս եմ մի ամիս ժամանակ։

Յակոբ Գրիգորեան

ՄԱՄՈՒԼ

Վրաց «Ցիսկարի» շաբաթաթերթը հետևեալ յօդուածն է տպել Քութայիսում դաշնակցականների ձեռքով սպանված տէր-Մովսէս Ամիրաղեանի մասին.

«Հոկտեմբերի 18-ին Քութայիսում սպանեցին հայ քահանայ տէր-Յովսէփին։ Հետևեալ օրը դաշնակցականները թռուցիկ բաց թողեցին, որի մէջ ասված է, որ Դաշնակցութեան VI կենտրոնական կոմիտէտը դատապարտել է տէր-Յովսէփին մահվան պատժի, որովհետև նա իբր թէ գործիք էր դարձել կառավարութեան ձեռքում և գաղտնի ու յայտնապէս մատնութիւններ էր անում, պրօվօկացիաներ սարքում և դիմադրում էր ազատագրական շարժման համար մարտնչողներին։ Տէր-Յովսէփի թաղմանը Քութայիս եկան հնչակեանների երկու ներկայացուցիչներ։ Նրանք քննեցին և իմացան, որ տէր-Յովսէփը օպպօզիցիօն գաւառների տէր էր և ազատութեան համար մարտնչողներին խրովանդ աջակցութիւն էր ցոյց տալիս։ Նկատվել էր, որ նա ամենից շատ համակրում էր սօցիալ-դեմօկրատական ուսման, քան նեղ դաշնակցական շօվինիզմին։ Պարզվեց նոյնպէս, որ տէր-Յովսէփը տեղեակ էր թէ դաշնակցականների և թէ հնչակեանների անլեգալ գործունէութիւններին, ճանաչում էր նրանց պարագլուխներին, թէ տեղական և թէ Բաթումի ու Փօթիի. առհասարակ շատ բան յայտնի էր նրան։ Բայց նա ոչ ոքի չէր մատնում, այլ, ընդհակառակը, իր ազդեցութեամբ Քութայիսում մեծ ծառայութիւն էր մատուցանում կառավարութեան ձեռքն ընկած կուսակցական գործիչներին։ Նրա միջնորդութեամբ մի քանի հնչակեաններ և դաշնակցականներ ազատվեցին։ Հանգուցեալը, բանից դուրս է գալիս, այնքան հեռու էր պրօվօկացիօնական և առհասարակ խուլիգանական ձգտումներից, որոնց մէջ նրան կասկածում էին դաշնակցականները, որ երբ դրանից մի քանի ժամանակ առաջ նրա դէմ կատարվեց անյաջող մահափորձ, նա չը մատնեց ոճրագործին, որին ճանաչում էր, այլ կանչեց այդ պատանու ծնողներին և խնդրեց նրանց խրատել իրանց որդուն։

Հնչակեանների տեղեկութիւններով, դաշնակցականների կենտրօնական կոմիտէտը Բերլինում (°) որոշել է սպանել բոլոր նրանց, որոնք ընդդիմադրութիւն ցոյց կը տան Դաշնակցութեան, կը հերքեն նրա իդէօլօգիան, մանաւանդ հայերից։

Հէնց նրա համար և սպանեցին տէր-Յովսէփին, որ ուղղութեամբ նա դաշնակցական չէր, այլ աւելի համակրում էր հնչակեանների հայ բանւորական կուսակցութեան։ Այդպէս է դաշնակցական մի ֆրակցիայի—«նոր-դաշնակցականների» տակտիկան, և տէր-Յովսէփը, իբրև հայ աւելի լայն աշխարհահայեացքով, այդ տակտիկայի զոհ է հանդիսանում։

Կասկած չը կայ, որ դաշնակցականները այդպիսի բռնի տակտիկայով՝ ենթարկում են իրանց ինքնասպանութեան։ Նրանց բոլորովին յարմարում է այս առածը. «Երբ Աստուած կամենում է պատժել մի մարդի, ամենից առաջ նրա խելքն է առնում»։

*) Ծան. խմբ.—Այս նամակի ամբողջ պատասխանատուութիւնը թողնում ենք յօդուածագրի վրա։ Մեր կողմից կաւելացնենք այն, որ, ինչպէս հաղորդում է «Тиф. Лис.» լրագիրը, Թիֆլիսի նահանգապետը արձակել է պաշտօնից քաղաքային աւագ Ենիկօլօփեանցին և քաղաքի 4 լիազօրներին, մեղադրելով նրանց պատժական օրէնսգրքի 1540-դ և 1542-դ յօդուածներով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա Հ Ա Լ Ի Հ Ա Ր Ց*)

(Թիւրք-պարսկական վէճը)

—

Թիւրք-պարսկական սահմանագլխի վէճը», եթէ դատելու լինենք հեռագիրների հաղորդածով, վերջանալու վրա է։ Սահման որոշող մասնաժողովը արդէն ճանապարհվել է (հոկտեմբերի 14-ին) Ուրմիա, նրա հետ ռուսական ներկայացուցիչ պ. Գուրաստովը և անգլիական դիպլօմատի գործակալը։ «Մավաննում հաւաքված թիւրքերի վրա հասած ցրտերը ստիպեցին յետ նահանջել. նրանց մի մասը անցել է Թիւրքիա»։

Այդպիսով ամեն ինչ քիչ շատ կարգին է և ռուս հասարակութիւնը տեղիք չունի անհանգստանալու։ Ասենք, հասկանալի պատճառներով, ներկայումս ռուս հասարակութիւնը այնքան քիչ է հետաքրքրվում մեր արտաքին քաղաքականութեան ընթացքով, որ անգամ երկու շաբաթ առաջ յամառ պտտող լուրը, թէ մենք Ուրմիա ենք ուղարկում մի օկկուպասիօն (գրաւող) զօրաբանակ, նրան ամենևին չանհանգստացրեց։ Մինիստրութիւնը, բաւական առատ՝ անգամ չնչին լուրերի հերքումով, մինչև այժմ չը հերքեց այս լուրերը։ Մեր դրութեան մէջ այդպիսի յայտարարով անցնել չէ կարելի։ Բայց հասարակութիւնը մնացել է նոյն լռակեաց և անտարբեր վկան, ինչպէս էր 1900—1903 թւերին, երբ «շինվում» էր մանջուրական քաղաքականութիւնը։

Թւում է, որ առնելի դասը պէտք էր սովորեցնէ ռուս հասարակութեան, որ նա չէ կարող անտարբեր վերաբերվել մեր դիպլօմատիայի վարմունքներին։ Նա պէտք է գործին տեղեակ լինի, թէ անգամ նրա ձայնը անզօր է։

Ահա ինչու մենք հարկաւոր և ժամանակակից ենք համարում մանրամասնօրէն պարզել «Թիւրք-պարսկական վէճի» իսկական դրութիւնը, որ իրապէս մի չափից դուրս բարդ հարց է, մօտիկից մեզ էլ է վերաբերում, և որը ոչ թէ աչող վախճանի է ձգտում, այլ սպառնում է նոր և լուրջ բարդութիւններ առաջ բերել։

Անգլօ-ռուս համաձայնութեան այն կէտը, որ համաձայնվող պետութիւնները փոխադարձ ապահովում են Պարսկաստանի տէրրիտօրական (հողային) անձեռնմխելիութիւնը, մեզ վրա, ինչպէս երևաց համաձայնութիւնը ստորագրելուց իսկոյն և եթ, այնքան լուրջ և րէալ պարտականութիւններ է դնում, որ այժմ մենք Թիւրք-պարսկական վէճի վրա պէտք է նայենք որպէս իսկ որ առնելի հարցի վրա։

I

Արևելեան պետութիւնների ծայրագաւառները գրեթէ միշտ լոկ անուանական կախում ունեն կենտրօնական կառավարութիւնից։ Դա նկատելի է թէ Հեռու (կիսանկախ մոնգօլական իշխանութիւններ) և թէ Մերձաւոր-Արևելքում։ Մեզ հետաքրքրող երևոյթների բնեն էլ հէնց ներկայացնում են երկու ընդհարվող պետութիւնների ծայ-

*) Թարգ. „Рус. Вѣд.“ լրագրի № 240-ից (հոկտեմբերի 20-ի)։

[illegible]

տեսակէտից հարցն աւելի բարդանում է։

Ատրպատականի հիւսիս-արեւմտեան մասը՝ Պարսկաստանի ամենահարուստ և ամենաարգիւնաբերող նահանգը, ուր կենտրոնացած են գլխաւորապէս մեր առևտրական շահերը, ունի խառն ազգաբնակութիւն, որ խառնուել է այստեղ՝ երկրի հազարաւոր տարիների ազմկալի պատմական ընթացքում։ Ըստ երեւոյթին բնիկները սակաւաթիւ ասորիներն են, որոնք հրէաների և պարսիկների հետ ցրված են իրանց թւով գերակշռող ազգութիւնների՝ այն է նստակեաց և արգիւնաբերող հայերի և չուող, կիսավայրենի քիւրդերի մէջ։ Նոյն ազգագրական կազմն է է նկատվում և սահմանի միւս կողմին, Վանի սանջակում և դէպի հարաւ, ի հարկէ այն զանազանութեամբ, որ այստեղ պարսկին փոխարինում է թիւրքը։

Երկու գերակշռող ազգութիւնների տրամագծօրէն հակառակ ձգտումները ունեն իրանց պատճառները։ Սկսած 1890 թւից հայկական աւերմունքները Թիւրքիայում անընդհատ շարունակվելով առաջ բերին անգամ ամենահանգիստ հայ տարրերի բնական թշնամութիւնը դէպի Թիւրքական կառավարութիւնը։ Իսկ 1893 թւից, երբ ամբողջ Թիւրքական Քուրդիստանը ներկված էր հայ արիւնով, պարսկական Քիւրդիստանում՝ Ուրմիայի շրջանում և առհասարակ Ատրպատականի արևմտեան մասում հայերը վայելում էին կատարեալ անդորրութիւն և հայերի դէպի Թիւրքերի թշնամութիւնը փոխվեց ձգտողութեան դէպի Պարսկաստանը։ Աւերված, կիսամերկ փախստականների ամբողջ խմբեր Թիւրքական սահմաններից ապաստարան գտան Պարսկաստանի սահմաններում։ Միաժամանակ զարգացաւ և սուր՝ ցեղական թշնամութիւն Թիւրքահայերի և քիւրդերի միջև։ Քիւրդերի ներգործական դերը հայկական ջարդերում, որ հովանաւորվում և պահպանվում էր Թիւրքական իշխանաւորների կողմից, չէր կարող մոռացվել, և չը մոռացվեց։ Վերջերս այդ ձգտողութիւնը, շնորհիւ Պարսկաստանում կատարվող ազատագրական շարժման, ընդունեց աւելի եռանդուն, և, որքան կարելի է դատել, մասնաւոր ոչ լրիւ տեղեկութիւններից, ստանում է երբեմն բացարձակ յեղափոխական բնոյթ, մասնակի գրաւելով բուն Թիւրք գիւղական տարրն անգամ, մի տարր, որ հայերի հաւասար՝ նոյնպէս ճնշված է տեղական անտանելի կարգերից։ Օրերս մեր ստացած նամակը Խոյից (սեպտ. 19-ից) արձանագրում է չը տեսնված մի փաստ. «սոված, մերկ, խեղճ ու անպաշտպան Թիւրք գաղթականների մեծ խմբեր այստեղ ժամանելը»։ Այդ նամակի ասած՝ «քրդական յարձակումները ուղղեցին մինչև այժմս այդ սարկահպատակ մարդկանց ևս դէպի յեղափոխութեան ուղին»։ Եւ Վանի նահանգապետի սպանութիւնը Ռուսաստանի սահմաններում արձագանք էր այդ օրէ-յօր լայնացվող շարժման։

Խոր, տարբեր տրամադրութիւն է նկատվում պարսկական քիւրդերի մէջ։ Պարսկաստանի ութ միլիոն շիա ժողովրդի մէջ, 700,000 քիւրդերը և լօրրերը միակ սիւննիներն են։ Կրօնական ֆանատիզմը, համեմատաբար ոչ այնքան սուր աւելի շատ ինտելիգենտ պարսիկների մէջ, առաւել վերջին ժամանակներս, արտայայտվում է արևելեան բոլոր ծայրայեղութեամբ պարսկական Քիւրդիստանի կիսավայրենի, աւազակաբարոյ լեռնական ցեղերի մէջ։ Պարսից կառավարութիւնը մի անգամ՝ 1880 թւին գործ ունէր քիւրդերի այդ թշնամական տրամադրութեան հետ։ Մօտակայ պատճառը հարկերի բարձրացնելն էր, բայց բռնկված ապստամբութիւնը ընդունեց այնպիսի վրտանգաւոր ծաւալ և պատճառը վերացվելուց յետոյ էլ տևեց այնքան երկար, որ պարսիկ կառավարութիւնը ստիպված էր գործադրել իր բոլոր ոյժերը ապստամբներին ոչ թէ հպատակեցնելու համար, այլ միայն հանգստացնելու։ Ի հարկ է չէ կարելի համեմատել քիւրդերի ձգտողութիւնը դէպի Թիւրքիան, ինչ որ նկատվում է տաճկահայերի մէջ դէպի Պարսկաստանը։ Քիւրդերը գրեթէ անկախ են։ Իրապէս նրանց համար միևնոյնն է՝ թէ ով է իրան հաշւում տիրապետող նրանց սարերի վրա, թէ ինչ գոյնով է ներկված Քիւրդիստանը աշխարհագրական քարտէզներում։

Նոյնպէս առաժամանակ նշանակութիւն չունի այդ անկախ և անկիրթ սարեցիների համար թէ ինչ կառավարչական ձև է տիրապետում այն պետութեան մէջ, որի հպատակ են նրանք լոկ անուանապէս հաշւում։ Բայց նրանց վերաբերմունքը դէպի Թիւրքերը, առաւել դէպի Թիւրքական քիւրդերը, որոնց հետ ոչ միայն հաւատակից, այլ և ցեղակից են, այն տեսակ են, որ թոյլատրում են համարել այդ ձգտողութիւնը իբրև փաստ—թող սա լինի համերաշխութեան մի ձև՝ ուղղած շիաների և քրիստոնեաների դէմ։ Միևնոյն հողի վրա բնակվող երկու բազմաթիւ ազգութիւնների այդ նման հակառակ ձգտումները չէին կարող չը հասցնել աչկարա պայքարի։

Թիւրք-պարսկական սահմանագլխի վէճը այդ մարտի սկզբնական միջնադէպներից մէկն է միայն, մի մարտի, որ, մեր կարծիքով, շուտով կը բարդվի այժմս դեռ բացակայող, բայց առաջնակարգ ականաւորութիւն ունեցող գործօնով։ Մեր խօսքը տէրրիտօրիայի հարցն է։ Երբ այժմ իրար զարնըվող ազգութիւնները (հայերը և քիւրդերը) կենակցում էին քիչ շատ խաղաղ, երկուսն էլ համարում էին իրանց ամբողջ երկրի տէրեր, և դա արդարացի էր թէ իրապէս, թէ պատմական տեսակէտից։ Բայց դա այժմս չէ սրացնում յարաբերութիւնները՝ կենցաղական պատճառների շնորհիւ. ազգութիւններից մէկը նստակեաց է, միւսը մեծ մասամբ՝ Թափառաշրջիկ, և միայն վերջերս է սկսում վարել նստակեաց կեանք։ Առ այժմ հովիտները հայերի ձեռքին են, սարերը—քիւրդերի ձեռքին, բայց հէնց որ քիւրդերը Թողնելու լինեն իրանց աստանդական կեանքը—կռիւը անխուսափելի է։ Պատմականօրէն թէ պարսկական, թէ Թիւրքական Քիւրդիստանի ամբողջ տէրրիտօրիան (հողը) մըտնում էր Մեծ-Հայքի կազմի մէջ, որ 1472 թւին դարձաւ պարսկական նահանգ և երկուսի բաժանվեց, երբ 1522 թւին սուլթան Սելիմ II-ը նուաճեց արևմտեան կէսը։ Այդ պատճառով հայերը չեն հրաժարվի երբէք ամբողջ տէրրիտօրիայից։ Նոյն պատմական կապը Թոյլ չէ տալիս կարծել, որ տէրրիտօրիայի հարցում քիւրդերը աւելի հաշտութեամբ կը վարվեն։

Անգլօ-ռուսական համաձայնութեամբ պայմանաւորված մեր միջամտութիւնը՝ սկսվող կռուի այս միջնադէպի մէջ, մեզ դնում է երես առ երես մի գերազանց բարդ քաղաքական հարցի առաջ, որ պահանջում է մեզնից ծայրայեղ աչալրջութիւն գործողութիւնների մէջ։ Անկասկած է, որ մեր շահերը ասում են, թէ մենք չը պիտի ստեղծենք Փոքր-Ասիայում թշնամիներ ոչ հայերի, ոչ քիւրդերի մէջ, ոչ Պարսկաստանում և ոչ էլ Թիւրքիայում։ Ապա ինչումն է այդ «սահմանագծի վէճը», որ այժմ մենք հաշտեցնում ենք։

(Կը շարունակվի)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

Ներքին

27 հոկտեմբերի

ՆԻԿՕԼԱԷՎ։ Դատարանում քննվում է Նիկօլաէվսկի ջարդի գործը։ Մեղադրվում են 36 հոգի. վկաների թիւը 100-ից անցնում է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական Խորհրդի անդամներ ազնուական պատուիրակների համագումարում ընտրվեցին Սիմբիրսկի նահանգի պատգամաւոր Վիկտոր Իվանովիչ Կարպով և Սիմբիրսկի նահանգի միւս պատգամաւոր կամերհեր Վլադիմիր Պետրովիչ Մեշչերինով։

Գիւղացիական ազգաբնակութեան հողային դրութեան կառավարական նախագծերը իրար հետ համաձայնեցնելու նպատակով, կայսրութեան բոլոր տեղերի հողային բարեկարգութեան գլխաւոր վարչութիւնը մտադիր է Պետական Դումա մտցնել մի օրինագիծ, որով Սիբիրում գիւղացիներին և օտարազգիներին, ինչպէս և գաղթականներին, տրված և տրվելիք հողերը դառնան մասնաւոր սեփականութիւն՝ Ներկայումս վճարվող հողային հարկը փոխելով կալուածական տուրքի կամ յետ գնման վճարումների (выкупные платежи), և մշակել մի շարք միջոցներ աջակցելու Սիբիրի ինչպէս մշտական, այնպէս և եկւոր ազգաբնակութեանը՝ բարելաւումներ մտցնել իր հողից օգտվելու եղանակների մէջ։

Արտաքին

26 հոկտեմբերի

ՊԱՐԻԶ։ Պալատն ընդունեց ժողովրդական լուսաւորութեան և առևտրի մինիստրների նախահաշիւները. Մարօկկօյի մասին վիճաբանութիւնները կը սկսվեն երեքշաբթի օրը։

27 հոկտեմբերի

ՎԻԷՆՆԱ։ Պատգամաւորների պալատ։ Նիստի սկզբում պատգամաւոր Ադլերը առաջարկում է դադարեցնել նիստը՝ նկատի ունենալով ներկայ քաղաքական ճգնաժամը։

ՊԱՐԻԶ։ «Թանը» «Դեղին գրքի» մասին անում է հետևեալ խորհրդածութիւնները. «Ֆրանսիական կաբինէտի քաղաքականութիւնը հաւանութեան է արժանի իր այն հետևողականութեան համար, որ նկատվեց Ֆրանսիայի էական շահերը պաշտպանեու մէջ։ Հրատարակված դօկումէնտները ապացուցանում են, որ Ֆրանսիայի վերաբերութեամբ Գերմանիան և Աւստրիան ցոյց տուին կօրէկտ վերաբերմունք, Ռուսաստանը և Անգլիան՝ աջակցութիւն, Սպանիան՝ աշխատակցութիւն, իսկ ընդհանուր քաղաքական կացութիւնը ինքնին բաւարար է։

ՎԻԷՆՆԱ։ Աւստրօ-ունգարական համաձայնութեան նախագիծը մշակող մասնաժողովը ընդհատեց իր պարապմունքները ներկայիս քաղաքական դրութեան պատճառով։

Պարլամենտական շրջաններում պնդում են, որ մինիստր-նախագահը մտադիր է այնպիսի փոփոխութիւններ մտցնել կաբինէտի մէջ, որպիսիները երաշխաւորէին յիշեալ համաձայնութիւնը ընդունելը։ Խօսում են աշխատանքի նոր մինիստրութիւն ստեղծելու մասին։ Արժանահաւատ աղբիւրներից բըղխող լուրերին նայած, կաբինէտի մէջ կը մտնեն քրիստոնեայ սօցիալիստներ Գեսմանը և Էբենգօխը. վերջինս իբրև երկրագործութեան մինիստր, իսկ առաջինը իբրև աշխատանքի մինիստր։ Չեխ ագրարային Պրաշչէկը, լուրերին նայած, կը փոխարինէ Պացակին։ Առևտրի մինիստրութիւնը յանձնվելու է երիտասարդ չեխերից մէկին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—$9^1/_2$—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ՏԻԿ.-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ
ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ⟶
ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պօստ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն)
Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Գօրի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Գօրի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)
Ապր.-մարդ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան-Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։

ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)
Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պօստ.—առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ.—7 ժամին։ Մրդ.-ապրանք.—6 ժ. 58 ր.։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Հայ Դերասանական Ընկերակցութիւնը
Երեքշաբթի, հոկտեմբերի 30-ին,
Կը ներկայացնէ

⟵ ՊԷՊՕ ⟶

Կօմեդիա 3 գործ. հեղ. Գ. Սունդուկեանցի
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ՝ տ. տ. Մելիքեան, Նօնիկեան, Վարդուհի, պ. պ. Մամիկօնեան, Միրզոյեան, Յարութիւնեան, Տէր-Դաւթեան, Թօրոսեան, Ռշտունի և ուրիշները։
Սկիզբը ժամը 8-ին երեկոյեան
(կ. ե.) 1—2

Իշխանութեան թոյլտուութեամբ Թիֆլիսում հիմնված է

Ատաղձագործների ՊՐՕՖԷՍԻՕՆԱԼ ԲԻՒՐՕ,

որը վերցնում է ատաղձագործական աշխատանքներ չափաւոր գներով, համեմատ աշխատավարձի, կտրով և օրով. միևնոյն ժամանակ վերջինի գները բաժանված են 4 կատեգօրիայի։ Բիւրօն երաշխաւոր է իր անդամների համար միայն այն դէպքում, եթէ պատուէրը տրված է իրան—բիւրօյին։ III քաղաքամաս, Ռուսսկայա և Վանքսկայա փող. անկիւն, տուն Ներսիսեան դպրոցի, վերին յարկ, ամեն օր ցեր. 7—3 ժամը։
(կ.) 1—8

Լոյս տեսաւ

„ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԸ“

№ 22

ՄԷՋԴԸ-ՍԱԼԹԱՆԷԻ պատկերով
հետևեալ բովանդակութեամբ.

Սև-հարիւրեակի ուրուականը — Տ. Զ.
Միջազգային համերաշխութեան մի արտայայտութիւն — Եկիմեոր
Թող մեռնենք պատուով — Նուշ. Կուրղինեան
Թիւրք-պարսկական վէճի ծագումն ու պատմութիւնը (Մէջդը-Սալթանէի պատմածներից) — Տ. Զ.
Հայ յեղ. կուսակցութ. շուրջը — Հրահաս
Աբդիւլ-Համիդի ներքին կեանքը — Սէֆեր բէյ
Արմենականների մի կոչը
Մամուլի շուրջը
Բանաստեղծական (Թիւրքիայի աշպագան) — Բ. Իշխանեան
Թղթակցութիւն
I Նամակ Վանից — Ցարօ
Թիւրք թատրոն (Բ. շրջան, Վարպետները) — Ա. Թալասօ
Լուրեր
Խմբագրութեան կողմից
Պօստարկղ
Յայտարարութիւններ
1—1

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, ամսիս 28-ին, ցերեկվայ 12 ժամին, Թ ա ն դ ո յ ե ա ն եկեղեցում լինելու է երկսեռ ծխականների վերջին ժողովի շարունակութիւնը, որի համար յայտնելով խնդրում եմ նոյն եկեղեցու ծխականներին մասնակցել ժողովին։
Գործակալ՝ Ղևոնդ քահ. Մամիկօնեանց
(շ. կ.) 2—2

Զգուշացէք կեղծումներից

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

Գ. Ֆ. ԻՒՐԳԵՆՍԻ

Պեպէնների, սևութեան, դեղին բծերի, պուզիկների և պալուկների դէմ։ Անուշահոտ տուալէտային սապօն բարձր արժանաւորութեան։ Ծախվում է ամեն տեղ 1 կտորը 50 կոպ., $^1/_2$ կտորը 30 կոպ.։ Ոսկէ մեդալ, Լօնդօն, 1893 թւի համար։ Գլխաւոր պահեստը Գ. Ֆ. Իւրգենսի մօտ, Մօսկվայում։
(14, 29) 2—25

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկի փողոց, № 16։
(ու. կ. ե.) 21—30

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։
Միքայէլեան փողոց, № 27։
(ե. հ. շ. կ.) 19—50

ԲԺԻՇԿ
Ա. Միխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 33—100

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան, 5—7 ժ. երեկոյեան
Միքայէլեան փողոց տ. Ճաւճաւաձէի № 36.
(ա.օ.) 22—100

ԲԺԻՇԿ
Ս. Մ. ՄՕՆԻՆ
Մասնագէտ՝ սիֆիլիս, վեներական, միզանցքային և կաշու հիւանդութիւններ։ Միզանցքի բորբոքում և ցիստօսկօպիա։ Յատուկ անալիզներ։ Ընդունելութիւնը առաւ. 8—10 ժ. և երեկ. 5—8 ժ.։ Կանանց և երեխայոց՝ 4—5 ժամը ցերեկվայ։ Միքայէլեան փողոց, № 24, տ. Քարթվելօվի, մուտքը Սեմեօնօվսկի փողոցից, № 4.
(կ.) 1—4

Երկուշաբթի, 29 հոկտեմբերի,
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Հայ դերասանական խումբը
Կը ներկայացնէ
Առաջին անգամ ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ նոր պիէսը
ԲԱՂՆԸՄԻ ԲՈԽՉԱ
Կատակ. 2 գործողութեամբ
և
ԵՕԼԱՆՏԱ
Պիէս 1 գործ., հեղ. Անդերսէնի
Ներկայացման կարգը. I ԵՕԼԱՆՏԱ, II ԲԱՂՆԸՄԻ ԲՈԽՉԱ.
Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Տեղերի գները բարձրացրած են
Սկիզբն է 8 ժ. երեկոյեան
(ու. շ. կ.) 3—3

ԿՕՇԿԱԿԱՐ
ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԸ
ընդունում է պատուէրներ նոր կօշիկների. հինները կարկատում է. գները շատ էժան են։ Հասցէն՝ Елизаветинская, 60.
2—2

Բարերարների եւ բարեգործական հիմնարկութիւնների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում Խարկօվի համալսարանի
ՈՒՍԱՆՈՂ
Լ.-ի վրա, որը միջոց չունի ուսումը շարունակելու։ Նպաստները ընդունվում են «Մշակի» խմբագրատանը։
2—2

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
„КАВКАЗСКОЕ ТОВАРИЩЕСТВО“
торговли аптекарскими товарами
ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ
1) Эриванская площадь, д. Гургенова.
2) Михайловскiй пр., д. Арамянцова.
(134167) (24, 26, 28, 30.) 3—4

Электропечатня «ЭКОНОМIЯ» Авакъ Мугдусiаконовъ съ С-ми. Большая Ванкская ул. д. Семинарiи № 3.